

30.3.2022

Lausunto edustajakannedirektiivin täytäntöönpanosta

Kaupan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa ja lausuu kantanaan seuraavaa.

1. Lainsäädännön soveltamisala

Kaupan liitto katsoo, että mietinnössä ehdotettu niin sanottu dynaaminen soveltamisalajaus, jonka mukaan sekä kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta annettavan lain että ryhmäkannelain aineellinen soveltamisala määräytyy kummankin lain 1 §:ään sisällytettävän viittauksen kautta suoraan edustajakannedirektiivin soveltamisalan mukaan, on perusteltu. Vaikka dynaaminen soveltamisala voi vähäisessä määrin lisätä niin oikeutettujen yksiköiden kuin yritysten epävarmuutta soveltamisalan laajuudesta tietyssä ajankohdassa, se varmistaa lainsäädännön ajantasaisuuden tilanteissa, joissa direktiivin liitteen I luetteloa muutetaan säädösten lisäämisen, muuttamisen tai kumoamisen vuoksi.

Oikeutetuille yksiköille asetettujen vaatimusten osalta Kaupan liitto pitää johdonmukaisena mallia, jonka mukaan kriteerit yhtäältä kansallisia edustajakanteita ja toisaalta rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimettäville järjestöille ovat yhtäläiset eikä *ad hoc*-nimeämismahdollisuutta oteta kansallisesti käyttöön. Kuten mietintöluonnoksessa todetaan, ratkaisu todennäköisesti osaltaan vahvistaa luottamusta asianmukaisesti toimiviin oikeutettuihin yksiköihin. Tämä ei kuitenkaan poista riskiä siitä, että toisessa ETA-maassa oikeutetuksi yksiköksi nimetty organisaatio on tosiasiallisesti järjestetty tai toimii tavalla, joka on ristiriidassa kansallisten vaatimusten kanssa, jos lainsäädännön täytäntöönpanoon ja valvontaan ei kiinnitetä riittävästi huomiota.

2. Oikeutettujen yksiköiden rahoitus

Keskeinen edustajakannedirektiiviin perustuva uudistus on kanneoikeuden antaminen viranomaisten ohella myös kuluttajien yhteisiä etuja edistävälle järjestöille kieltotoimenpiteitä koskevasta edustajakanteesta annettavan lain ehdotetun 5 §:n sekä ryhmäkannelain ehdotetun 4 a §:n mukaisesti, jos järjestöt täyttävät vaatimukset, joista säädettäisiin erikseen järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista annettavassa laissa. Vastaava oikeus on toisessa ETA-valtiossa rajat ylittäviä edustajakanteita varten nimetyillä oikeutetuilla yksiköillä mainittujen lakien 6 §:n ja 4 b §:n nojalla.

Edustajakanneryhmässä elinkeinoelämää edustaneet Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja Suomen Yrittäjät jättivät mietintöön eriväen mielipiteen, joka koskee työryhmän enemmistön ehdotuksia oikeutettujen yksiköiden toiminnan ja kanteiden rahoituksesta. Kaupan liitto yhtyy kaikilta osin EK:n ja SY:n esittämään kritiikkiin ja sen perusteluihin.

Vaikka ei ole syytä epäillä, että oikeutetuksi yksiköksi mahdollisesti nimettävät kuluttajajärjestöt Suomessa pyrkisivät muuhun kuin edistämään kuluttajien yhteisiä etuja, tämä ei poissulje mahdollisuutta sille, että oikeutetuille yksiköille tarjotaan rahoitusta kyseenalaisin motiivein.

Ryhmäkannelain ehdotetun 2 a §:n mukaan rahoittaja ei saa vaikuttaa epäasianmukaisesti kantajan ryhmäkanteen käsittelyn puitteissa tekemiin päätöksiin kuluttajien yhteisten etujen kannalta haitallisella tavalla. Säätely sallisi kuitenkin sen, että rahoituspäätös itsessään voi perustua kuluttajien edun sijasta rahoittajan omiin taloudellisiin intresseihin. Lisäksi ulkopuolisen rahoituksen hankkimiseen sisältyvä vaihtoehto määritellä vastike osuutena mahdollisesta korvaussummasta on omiaan lisäämään riskejä sellaisesta

30.3.2022

riitarahoituksesta, jolla ei ensisijaisesti tähdätä kuluttajien oikeuksien turvaamiseen ja joka samanaikaisesti heikentää riitojen ennakoitavuutta ja edelleen kuluttajien ja yritysten oikeusturvaa, mihin on viitattu myös EK:n ja SY:n eriävässä mielipiteessä.

Edellä mainituin perustein Kaupan liitto katsoo, että olisi perusteltua kieltää kokonaan kolmansien osapuolien rahoitus hyvityskanteiden ajamiselle, minkä edustajakannedirektiivin artikla 10(1) mahdollistaa. Vaihtoehtoisesti tulisi vielä tarkastella sellaisen ulkopuolisen rahoituksen kieltämistä, jonka tarjoaja pyrkii ensisijaisesti tai selkeästi hyötymään itse taloudellisesti hyvityskanteen ajamisesta, vaikka se ei välittömästi vaikuttaisi negatiivisesti kuluttajien yhteisiin etuihin. Näkemyksemme mukaan tällainen rajaus ei olisi ristiriidassa edustajakannedirektiivin artiklan 10(1) tai johdantokappaleen 52 kanssa.

3. Neuvotteluvollisuus ja sovintoratkaisut

Kaupan liitto jakaa EK:n ja SY:n eriävässä mielipiteessä esille tuodun kannanoton, jonka mukaan oikeutetun yksikön velvollisuus neuvotella asiasta ennen kanteen nostamista tulisi ulottaa viranomaisten lisäksi kuluttajajärjestöön, joka on nimetty oikeutetuksi yksiköksi. Direktiivin artikla 8(4) tai johdantokappale 41 eivät sinänsä vaikuta estävän kieltokanteen nostamista edeltävän neuvotteluvollisuuden rajaamista viranomaisiin, mutta mikään artiklassa tai johdantokappaleessa ei myöskään puhu rajauksen puolesta. Neuvotteluvollisuus hyvityskanteissa on jätetty direktiivin johdantokappaleen 41 mukaisesti kokonaan jäsenvaltioiden oman päätöksen varaan.

Yleistä neuvotteluvollisuutta oikeutetun yksikön ja mahdollisen kanteen kohteen välillä puoltaa ennen kaikkea vastaajien yhdenvertainen kohtelu riippumatta siitä, mikä taho hyvityskannetta ajaa. Neuvotteluvollisuuden puolesta puhuu myös se, että osapuolia on joka tapauksessa kannustettava hyvitystä koskevaan sovintoratkaisuun artiklan 11 ja johdantokappaleen 54 nojalla.

Mietintöluonnoksessa on todettu, että neuvotteluvollisuuden asettaminen oikeutettuna yksikkönä toimivalle järjestölle saattaisi vaikeuttaa edustajakannejärjestelmän käyttämistä esimerkiksi hidastamalla edustajakanteen vireillepanoa elinkeinonharjoittajan välttellessä yhteydenottoa, mikä olisi ristiriidassa direktiivin yleisten tavoitteiden kanssa. Kaupan liitto pitää perustelua keinotekoisena, koska direktiivi nimenomaisesti mahdollistaa neuvotteluvollisuuden asettamisen oikeutetulle yksikölle. Ratkaisu tuskin olisi tullut kyseeseen, jos sitä pidettäisiin direktiivin tavoitteiden vastaisena.

Pidämme vastaajien kannalta kohtuuttomana, jos kanteen nostamista suunnitteleva järjestö voi viedä asian tuomioistuimeen ilman pyrkimystäkään ratkaista erimielisyys neuvottelemalla. Neuvotteluvaiheen ohittaminen syö samalla tuomioistuinlaitoksen resursseja, kun jopa sellaiset erimielisyydet, joissa neuvottelemalla saavutettava sovinto on todennäköinen, päättyvät oikeudenkäynnin kohteeksi. Jäsenvaltio-optiot tulisikin hyödyntää täysimääräisesti ja neuvotteluvollisuus ulottaa koskemaan kaikkia oikeutettuja yksiköitä riippumatta niiden oikeudellisesta luonteesta.

4. Lainsäädännön täytäntöönpano ja valvonta

järjestön nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi sekä muista oikeutettuihin yksiköihin liittyvistä velvoitteista annettavan lain 5 §:ssä säädetään, että jos oikeutettu yksikkö ei lain 2 §:ssä tarkoitettujen tietojen muutoksen takia tai muusta syystä enää täytä nimeämiselle asetettuja vaatimuksia, oikeusministeriö peruuttaa nimeämisen. Edelleen 6 §:n mukaan oikeusministeriö peruuttaa nimeämisen, jos oikeutettu yksikkö ei viiden vuoden välein ilmoita lain 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja.

30.3.2022

Kaupan liitto kiinnittää huomiota siihen, ettei laissa aseteta viranomaiselle velvoitetta valvoa oma-aloitteisesti ja vähintään viiden vuoden välein, täyttääkö oikeutetuksi yksiköksi nimetty kuluttajajärjestö edelleen direktiivin artiklassa 4 asetetut vaatimukset, vaan valvonta on puhtaasti reaktiivista. Näkemyksemme mukaan tämä on ristiriidassa artiklan 4 vaatimusten kanssa.

Mietintöluonnoksen vaikutusten arviointia koskevassa jaksossa 4.2 tai muualla mietinnössä ei myöskään ole selvitetty, miten oikeutetuksi yksiköksi nimettyjen kuluttajajärjestöjen toimintaa aiotaan valvoa ja millaisia resursseja tehokas valvonta vaatii, vaikka valvonnan tarvetta pidettäisiinkin vähäisenä. Myös kysymykset kansainvälisen viranomaisyhteistyön edellytyksistä ja toteutuksesta on sivuutettu.

Lopuksi Kaupan liitto pyytää kiinnittämään huomiota siihen, miten ryhmäkannelain ehdotetun 4 a § 3 kohdan mukaisten oikeutettujen yksiköiden ja niiden toiminnan rahoituksen valvonta käytännössä järjestetään rajat ylittävissä tilanteissa.

Vaikka kansallisella lainsäädännöllä ei ole mahdollista puuttua muiden Unionin jäsenmaiden ratkaisuihin, direktiivin yhdenmukainen ja tehokas täytäntöönpano vaatii näkemyksemme mukaan tiivistä viranomaisyhteistyötä. Puutteellinen viranomaisyhteistyö lisää rajat ylittävien edustajakanteiden kohdalla sekä oikeuspaikkaa koskevan keinottelun (forum shopping) riskiä että oikeutettujen yksiköiden mahdollisuuksia pyrkiä hyötymään taloudellisesti edustajakanteiden ajamisesta. Tämä ei olisi sen paremmin kuluttajien kuin yritysten intressissä.

Kunnioitavasti

KAUPAN LIITTO

Mari Kiviniemi
toimitusjohtaja